

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมของชาติไทยมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน ได้ผ่านการสร้างสรรค์ สังคม ปรับปรุงแก้ไขและสืบทอดจนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ ที่คนไทยทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของ และมีส่วนสำคัญในการรักษา สืบทอดมรดกวัฒนธรรมอันดีงามของชาติซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของชาติไทย และยังช่วยเชื่อมประสานให้คนไทยอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่น มั่นคงมาจนถึงปัจจุบันนี้ (กาสิก เตชะขันทมุก, 2545, หน้า 116)

วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อชาติไทยในหลายด้าน และส่งผลให้เกิดความมั่นคงของชาติ ซึ่งคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 5) ได้บัญญัติพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เกี่ยวกับวัฒนธรรมว่า “การรักษาวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ” และพระราชดำรัสของพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์อุปถัมภ์ วัฒนธรรมไทยได้มีพระราชดำรัสในพิธีเปิดการณรงก์เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เมื่อวันศุกร์ที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2537 ดังนี้ “ชาติไทยของเรามีความเจริญด้วยศิลปกรรม จรรยาและศิลปวัฒนธรรมอันครบถ้วนทุกสาขาที่สืบทอดต่อเนื่องกันแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติอันล้ำค่าที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทย คนไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่น จึงเป็นสิ่งที่คุณไทยพึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่าและพยายามถนอมรักษาไว้ด้วยความรู้ ความสามารถ และความฉลาด รอบคอบ เพื่อมิต้องสูญเสียหรือแปรสภาพไปในทางเสื่อม ในการนี้ทุกคนจะต้องทราบ แก่ใจโดยตระหนักว่า การศึกษา และวัฒนธรรมไทย แท้จริงคือ การจรรโลงรักษาอิสรภาพและ ความเป็นไทยของชาติไทยแต่ละคนไว้นั่นเอง”

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่ถ่ายทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน มีความสำคัญยิ่งต่อ สังคมและประเทศชาติเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของชาติเป็น รากฐานของการสร้างสรรค์ความสามัคคี ช่วยประสานให้คนไทย ได้อยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่นตลอดมา (สุพัตรา สุภาพ, 2541, หน้า 100) สอดคล้องกับ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2535, หน้า ก) ที่ได้กล่าว ไว้ว่า ชาติไทยมีอารยธรรมเป็นมรดกที่สำคัญอย่างยิ่งที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมายังชนรุ่นหลังโดย ผ่านกระบวนการสั่งสม ถ่ายทอดและพัฒนาในแต่ละยุคสมัยทั้งในด้านวิธีการดำรงชีวิต ภูมิปัญญา ในการทำมาหากิน การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจเทคโนโลยี ความเชื่อประเพณี และศิลปกรรม แขนงต่าง ๆ ซึ่งนอกจากแสดงว่า สังคมไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมาแล้วแต่อดีตและมีผลให้คนไทย

และสังคมไทยมีเอกลักษณ์ที่น่าภาคภูมิใจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าชาติใด ๆ ดังนั้นชาติใดไร้รากฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ขาดการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม วัฒนธรรมของชาตินั้นก็จะถูกกลืนและสูญสิ้นชาติไปได้ในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535, หน้า 6)

วัฒนธรรมที่ยาวนานทำให้เกิดภูมิปัญญา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีการสะสมถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่น และภูมิปัญญาต่าง ๆ ทำให้สังคมได้มีการพัฒนา กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 2) ได้ระบุไว้สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีการสะสมถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่น เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในตัวของผู้นั้น หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

ในประเทศไทย สถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญมากในกระบวนการการอนุรักษ์และการถ่ายทอดวัฒนธรรม องค์ความรู้ และจริยธรรมที่สะสมมายาวนาน ดังที่ กรมวิชาการ (2534, หน้า 1) ระบุว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่ปลูกฝัง ถ่ายทอดความรู้ เจตคติ คุณลักษณะ ทักษะ และคุณค่าต่าง ๆ ให้เกิดกับตัวผู้เรียน ทำให้เกิดความเจริญงอกงามหรือทำให้ดีขึ้นในทุกด้าน นับเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันแก่สังคม ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นรากฐานและเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศให้เจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้าต่อไป

การจัดการศึกษาของประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยโบราณเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันด้วยความเชื่อที่ว่าการศึกษาช่วยกำหนดทิศทางของชาติ เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาไทยเริ่มมีมาพร้อมกับประวัติศาสตร์ของชาติไทย คือเริ่มตั้งแต่มีการอยู่ร่วมกันของคนไทยเมื่อพันปีมาแล้ว จากนั้นที่กษัตริย์จีน ได้กล่าวถึงชนชาติไทยเมื่อครั้งอยู่บริเวณมณฑลยูนนาน ซึ่งสมัยนั้นมีชื่อเรียกว่า อาณาจักรน่านเจ้าว่า ไทยเป็นชนชาติโบราณที่มีการศึกษาดิชาตหนึ่ง บ้านเมืองมีความเจริญมาก มีการจัดระเบียบปกครองตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ มีการสั่งสอนอบรมและถ่ายทอดมาสู่คนรุ่นหลัง (สุกนิทย์ วัฒนธาดา, 2520, หน้า 28)

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยได้รับการสถาปนาขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 24 โดยมีการจัดตั้ง “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในปี พ.ศ. 2459 โดยได้รับแบบแผนระบบการศึกษามาจากประเทศแถบตะวันตก เพื่อใช้เป็นกลไกในการผลิตบุคลากรไทยให้มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองนโยบายรัฐบาลในการพัฒนาประเทศให้เท่าทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมถึง การสร้างความทันสมัยให้กับสังคมไทยในเวลาเดียวกัน ด้วย (มะลิวัลย์ ยุติธรรม และคณะ, 2543)

การศึกษาระดับอุดมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับสูง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่ส่งผลต่อการชี้นำทิศทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (สมบัติ ทิมทรัพย์ และสวนิต พูนพัฒน์, 2538, หน้า 40) สถาบันอุดมศึกษานอกจากมีบทบาทหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ โดยการจัดการเรียนการสอน การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแล้ว การทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และการบริการทางวิชาการแก่สังคม ตลอดจนการเป็นคลังสมองของชาติ ในการทำหน้าที่ติดตาม วิเคราะห์ เตือนภัย แก้ปัญหา และชี้แนะทางเลือกให้กับสังคม ชุมชน และประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมไทย ก็จัดเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา (ศิริโรจน์ ผลพันธิน, 2547, หน้า 1) สอดคล้องกับ วารุณี โอสธารมย์ (2533, บทนำ) ได้กล่าวไว้คือ สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ สอน วิจัย ค้นคว้า ศิลปะความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้ง การบริการวิชาการแก่สังคมควบคู่ไปกับการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพแห่งความเป็นผู้นำทางปัญญา ทั้งในด้านความรู้และคุณธรรมตลอดจนทักษะวิชาชีพชั้นสูงในสังคม

วารุณี โอสธารมย์ (2533) ได้ศึกษาถึงการพัฒนาระบบอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์เชิงนโยบายและผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาในปัจจุบันและอนาคต รวมถึง การพิจารณาแรงผลักดันที่เป็นปัจจัยภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และปัญหาภายในของระบบอุดมศึกษาเอง ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบบริหารและการดำเนินงานนโยบายของมหาวิทยาลัย ตลอดจนผลในการบริหารนโยบายนั้น ๆ ด้วย ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ได้สร้างพัฒนาการให้กับระบบอุดมศึกษาในประเทศไทย สรุปได้ว่า การอุดมศึกษาไทย แบ่งออกเป็น 4 ยุค คือ ยุคแรก เป็นยุคที่ระบบอุดมศึกษาอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงธรรมการ ซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนด และบริหารนโยบายเอง มหาวิทยาลัยเกิดจากการปรับฐานะเดิมจากโรงเรียนข้าราชการพลเรือนให้ขยายหลักสูตรวิชาที่หลากหลายสาขาวิชาชีพมากขึ้น โดยให้คงเป้าหมายของการศึกษาไว้เช่นเดิม คือ การผลิตบุคลากรเข้าสู่ระบบราชการเพื่อตอบสนองความต้องการของรัฐบาล ยุคที่สอง เป็นยุคที่ระบบอุดมศึกษากระจายจากสังกัดเดิมเพื่อแบ่งแยกหน้าที่กันในการผลิตบัณฑิตเฉพาะทาง และใช้ระบบบริหารแยกสังกัดกระทรวง โดยมีความสัมพันธ์ทางโครงสร้าง และระบบ

การบริหารงานอย่างใกล้ชิดกับกระทรวงต้นสังกัด ทั้งในด้านนโยบาย งบประมาณ ตลอดจน อาจารย์และสถานศึกษา ยุคนี้จึงมีลักษณะคล้ายกับการย้อนกลับไปสู่ยุคโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูง ก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2459 ดังนั้น มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจึงไม่มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ต่างฝ่ายต่างดำเนินงาน ภายใต้การบริหารงานของกระทรวงต้นสังกัด ยุคที่สาม เป็นยุคที่ ระบบอุดมศึกษาอยู่ภายใต้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีวิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงใน ด้านการขยายตัวทั้งในด้านปริมาณและด้านคุณภาพ เนื่องจากภาครัฐต้องการตอบสนองต่อการ ขยายตัวของมัธยมศึกษา โดยที่ประชาชนเรียกร้องให้รัฐบาลจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในแต่ละภูมิภาค แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ นโยบายรัฐบาลเองที่ต้องการเร่งรัดให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ นโยบายอุดมศึกษาในยุคนี้จึงเน้นเรื่องแผนพัฒนาบุคลากรและการสร้างความเสมอภาคทาง การศึกษาที่มีผลจากความต้องการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาล ในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก โดยมหาวิทยาลัยได้มีการเร่งรัดการขยายการผลิตบุคลากรเฉพาะในบางสาขา ให้ตอบสนองตามโครงการและแผนพัฒนาดังกล่าว ทำให้เกิดการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นอีกหลายแห่ง ยุคที่สี่เป็นยุคปัจจุบัน ซึ่งการพัฒนาระบบอุดมศึกษาอยู่ภายใต้ทบวงมหาวิทยาลัย (ปัจจุบันคือสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา) มีเป้าหมายและนโยบายเพื่อต้องการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ในสังคมไทยและแก้ไขปัญหาระบบบริหารงานภายในของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการ บริหารบุคคล ด้านการเงิน ด้านงบประมาณ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลลดลง ในขณะที่จำเป็นต้องรักษามาตรฐานความเป็นเลิศทางวิชาการ ด้วยนโยบายดังกล่าวเป็น แรงผลักดันให้เกิดความเคลื่อนไหวของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาในการปรับปรุงระบบ อุดมศึกษาให้เป็นไปตามหลักการมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ซึ่งตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้วางแนวทางการปรับปรุงระบบบริหารอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้น ให้มหาวิทยาลัยมีเสรีภาพในการปกครองตนเองอย่างสมบูรณ์ และจัดระบบการบริหารภายใน มหาวิทยาลัยภายใต้ระบบสภามหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถบรรลุถึง ความเป็นอิสระในการบริหารตนเอง

ภายใต้นโยบายที่กล่าวไว้ มหาวิทยาลัยจึงมีภารกิจเป็นงานสร้างสรรค์วิชาการเพื่อ ประโยชน์สาธารณะ การบริหารจัดการของอุดมศึกษาไทยมีการพัฒนาที่ก้าวหน้า และทันต่อ การเปลี่ยนแปลงของโลก ได้มีการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการทั้งเรื่องบุคลากร เรื่องคุณภาพ การศึกษา และการพัฒนามาตรฐานการจัดการเรียนการสอน เพื่อมาประยุกต์ใช้ในบริบทของ ประเทศไทย นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังสนับสนุนงบประมาณดำเนิน โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศ ตั้งแต่

ปีงบประมาณ 2538 ภายใต้การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและบุคลากรในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก (University Mobility in Asia and the Pacific: UMAP) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือระดับรัฐบาลหรือระดับสถาบันระหว่างมหาวิทยาลัยเจ้าบ้าน (Home Institutions) และมหาวิทยาลัยเจ้าภาพ (Host University) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในรูปแบบของการพัฒนาการเรียน การสอน และการวิจัยร่วมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และเกิดการยอมรับการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศ และนำไปสู่การรับรองวิทยฐานะ (Accreditation) ของสถาบันอุดมศึกษาไทยในระดับนานาชาติ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2538 จนถึงปีงบประมาณ 2553 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้สนับสนุนนักศึกษาจำนวน 729 คน และบุคลากรจำนวน 494 คน รวมงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการเข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนของนักศึกษาและบุคลากร จำนวน 172,021,856 บาท (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553, หน้า 138) นอกจากนี้แล้ว ในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงมาตั้งแต่ปี 2543 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (กัมพูชา พม่า ลาว เวียดนาม ไทย และจีนเฉพาะมณฑลยูนนานและมณฑลกวางสี) และส่งเสริมมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกัน รวมทั้งช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยในฐานะศูนย์กลางเครือข่ายทางวิชาการระดับอุดมศึกษาของอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553, หน้า 141)

อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติของสังคมโลกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม การศึกษาก็เป็นมิติหนึ่งที่ได้รับผลกระทบทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ วิธีการในการจัดการศึกษาเพื่อให้สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ จึงเปลี่ยนไป ทำให้การจัดการศึกษาหลักสูตรนานาชาติเป็นที่สนใจของนักศึกษา สำหรับประเทศไทยได้มีการจัดการศึกษานานาชาติขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ การดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศที่ต้องการยกระดับสถาบันการศึกษาในประเทศให้เป็น “ศูนย์กลางการศึกษานานาชาติของเอเชีย” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา อัตราการขยายตัวของจำนวนนักศึกษาชาวต่างชาติที่สนใจเรียนหลักสูตรนานาชาติในประเทศไทยในปี 2550 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2549 เพิ่มขึ้นถึง 29.14% (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551, หน้า 9)

การแลกเปลี่ยนระหว่างนานาชาติ ทำให้สังคมและประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ ดังที่ ภาวิไล นาควงศ์ (2546, หน้า 61) กล่าวว่าไว้สรุปได้ว่า การศึกษานานาชาติอาจกระตุ้นให้

สถาบันการศึกษาไทยตื่นตัวและพัฒนาคุณภาพให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล และการศึกษานานาชาติ สามารถสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดี ซึ่งอาจให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และก่อให้เกิดความร่วมมือกันของประชากรโลกมากขึ้น เพราะนับวัน โลกจะมีปัญหามากยิ่งขึ้น และส่งผลกระทบถึงกันทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สงคราม อาชญากรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งต้องการความร่วมมือกันจึงจะแก้ไขปัญหาสำเร็จ จากงานวิจัยเรื่อง แนวโน้มการจัดโปรแกรม นานาชาติระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า พ.ศ. 2543-2552 ของวิลาวัณย์ จารุอริยานนท์ (2542) พบว่า แนวโน้มการจัดโปรแกรมนานาชาติ ใน 3 ทศวรรษหน้า ด้านแนวคิดจะมุ่งเน้นคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ด้าน จุดมุ่งหมาย มุ่งพัฒนาระดับบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาไทยสู่มาตรฐานสากล ซึ่งการที่จะ สนับสนุนส่งเสริมหลักสูตร นานาชาติให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบ ในการบริหารหลายด้าน ในงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การจัดการโปรแกรมนานาชาติของ สถาบันอุดมศึกษาไทย” พบว่า องค์ประกอบของโปรแกรมนานาชาติเพื่อสู่ความเป็นสากลมี องค์ประกอบด้วยกัน 6 ด้าน ประกอบด้วยนักศึกษา อาจารย์ กิจกรรมนานาชาติ ทรัพยากรสนับสนุน ในการเรียนค้นคว้าหาข้อมูล การบริหารจัดการ และหลักสูตรนานาชาติ ดังนั้นการศึกษาถึงการ บริหารจัดการ หลักสูตรนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาไทย ในปัจจุบัน จึงควรพิจารณา องค์ประกอบต่าง ๆ ตลอดจน ปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวข้อง ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มศักยภาพในด้าน คุณภาพของวิชาการเท่านั้น แต่ยังรวมถึง คุณภาพของระบบการบริหารจัดการในภาพรวมอีกด้วย (ธเนศ จิตสุทธินากร, 2547)

มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นมหาวิทยาลัยหนึ่งที่ได้มีการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการกับ มหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่มีชื่อเสียงทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยมหาวิทยาลัยบูรพาได้ถือ กำเนิดมาจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน ซึ่งสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 นับเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคของประเทศ ต่อมาได้รับ การยกฐานะเป็น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิทยาเขตบางแสน ในปี พ.ศ. 2517 ปัจจุบันได้รับการยกฐานะเป็น มหาวิทยาลัยบูรพาตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา ตั้งแต่วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2533 มหาวิทยาลัยบูรพาเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในภาคตะวันออกที่มีความเข้มแข็งด้านวิชาการ ด้านวิจัย และด้านการบริการวิชาการแก่สังคม การศึกษาในมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดปัญญา มีความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง มหาวิทยาลัยบูรพามี คณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ห้องสมุดที่ทันสมัย มีอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ที่สวยงาม ตลอดจนอุปกรณ์ ทางการเรียนและเทคโนโลยีที่ทันสมัย มหาวิทยาลัยบูรพามีความมุ่งมั่นที่จะเตรียมความพร้อมทุกด้าน เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ว่า "เสริมสร้างปัญญา

ไผ่หาความรู้ คุณธรรม ชี้นำสังคม" ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 จนถึงปัจจุบัน มหาวิทยาลัยบูรพาได้มีการติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษา 95 แห่งใน 22 ประเทศของทั่วโลก เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งทางวิชาการพัฒนาบุคลากรและแลกเปลี่ยนความรู้และผลงานทางวิชาการ และสร้างเครือข่ายการศึกษาระดับนานาชาติ โดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศที่มีการติดต่อกันมากที่สุดในความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 28 มหาวิทยาลัย (ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์มหาวิทยาลัยบูรพา, 2552) การติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยในประเทศจีน นอกจากได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการแล้วยังมีการจัดโครงการต่าง ๆ เพื่อที่จะให้นักศึกษาชาวจีนได้มีโอกาสเข้าเรียนต่อทุกสาขาวิชาและทุกระดับการศึกษาในมหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งถือเป็นทางเลือกที่ดีอีกทางหนึ่งสำหรับนักศึกษาชาวจีนที่มุ่งไปเรียนต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน นักศึกษาชาวจีนที่เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยบูรพามีทั้งระดับปริญญาตรีจนถึงระดับปริญญาเอก ทั้งหลักสูตรภาษาไทยและหลักสูตรนานาชาติ รวมทั้งหมดเป็นจำนวนประมาณ 718 คน (ฝ่ายงานทะเบียนมหาวิทยาลัยบูรพา, 2552) นอกจากนี้แล้ว มหาวิทยาลัยบูรพาดังอยู่ด้านทิศตะวันออกของประเทศ มีพื้นที่ติดทะเลและไม่ห่างไกลจากศูนย์กลางอย่างกรุงเทพฯ จึงนับเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความโดดเด่นในด้านการจัดการท่องเที่ยวและการโรงแรม และด้านโลจิสติกส์ ทั้งยังเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ มีนักศึกษาจากต่างแดนสนใจมาเรียนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะจากประเทศจีน ซึ่งจากสถิติของฝ่ายงานทะเบียนมหาวิทยาลัยบูรพาพบว่า มีจำนวนนักศึกษาชาวจีนเพิ่มมากขึ้นในทุกปีการศึกษา โดย พ.ศ. 2548 มีจำนวน 2 คน พ.ศ. 2549 เพิ่มจำนวนอีก 25 คน เมื่อ พ.ศ. 2550 ได้เพิ่มอีก 143 คน ใน พ.ศ. 2551 เพิ่มมาอีก 243 คน และเมื่อ พ.ศ. 2552 มีจำนวนเพิ่มถึง 305 คน

เมื่อนักศึกษาชาวจีนได้เข้ามาเรียนที่มหาวิทยาลัยบูรพา ในประเทศไทยแล้ว มีความจำเป็นที่ต้องมีการติดต่อความสัมพันธ์กับชาวไทย ทั้งในการเรียนและการดำเนินวิถีชีวิต ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน นักศึกษาชาวจีนจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อดำเนินชีวิตประจำวันอย่างราบรื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนและการใช้ภาษา หรือการกินการอยู่ก็ตาม แต่การที่จะปรับเปลี่ยนนั้นไม่ได้เป็นเรื่องที่กระทำได้ง่าย เพราะการปรับเปลี่ยนเหล่านี้จะเป็นการปรับเปลี่ยนความเคยชินที่ตนเองเคยปฏิบัติมาเป็นเวลานาน และเป็นวัฒนธรรมเดิมที่ตนเองได้รับสืบทอดกันมาโดยตลอดเวลา การเข้ามาอยู่ในวัฒนธรรมใหม่ต้องเรียนรู้ใหม่ และต้องใช้เวลาอบรมบ่มเพาะอย่างค่อยเป็นค่อยไป (เรวัต แสงสุริยงค์, 2542, หน้า 2) ซึ่งสอดคล้องกับ Richard (1994, cited in Yang Hongjun, 2005, p. 38) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ภาษา ท่าทาง ความเคยชินต่าง ๆ ของกลุ่มชนใดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เมื่อวัฒนธรรมที่เคยชินแบบนี้มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ในสังคมแปลกใหม่ย่อมจะทำให้เกิดความรู้สึกกังวลและความไม่แน่ชัด ดังนั้นกลุ่มชนเหล่านี้จึงมี

ความจำเป็นที่จะต้องมีการเรียนรู้สังคมวัฒนธรรมใหม่ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การทักทายกัน การกล่าวขอบคุณ การรู้จักเพื่อน เป็นต้น

ปัญหาต่าง ๆ ที่นักศึกษาชาวจีนกำลังประสบอยู่ในบริบทวัฒนธรรมไทย ทำให้นักศึกษาชาวจีนเกิดสภาวะตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม (Culture Shock) เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งไม่คุ้นเคย สัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้นักศึกษานั้นรู้ว่าควรปฏิบัติอย่างไรเมื่อต้องอยู่ในสถานที่หรือวัฒนธรรมใหม่ การที่บุคคลต้องเข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีวัฒนธรรมต่างออกไปจากเดิมหรือเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่เป็นเหตุให้นักศึกษาเกิดความตึงเครียดและส่งผลกระทบต่ออาการทางจิตใจ และร่างกายได้ (กลอยกลม ขวัญเหืองพันธุ์, 2546, หน้า 27)

อย่างไรก็ตาม นักศึกษาชาวจีนเข้ามาอยู่ในสภาพแวดล้อมของวัฒนธรรมไทยแล้ว ก็มีความจำเป็นที่จะต้องพยายามปรับตัวให้เหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ดังที่ Li Dan (2010, pp. 157-161) ได้สรุปไว้ว่า นักศึกษาชาวจีนมาจากมณฑลยูนนานมักจะมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาทางสภาพแวดล้อมที่มักจะพบอยู่เสมอ ปัญหาทางด้านการใช้ภาษาไทย ปัญหาทางด้านการเรียน เป็นต้น เพราะการปรับตัวทางวัฒนธรรม นอกจากส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตแล้ว ยังมีผลกระทบต่อการศึกษาของนักศึกษาชาวจีน ตลอดจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนอีกด้วย ดังนั้น การปรับเปลี่ยน และรับวัฒนธรรมใหม่ของนักศึกษาชาวจีนที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างไร และมีปัญหามากน้อยใด กลุ่มนักศึกษาชาวจีนคิดอย่างไรกับสังคมวัฒนธรรมไทย ซึ่งจากการสำรวจเอกสารจากหลายแหล่ง ผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนมีน้อยมาก โดยเฉพาะการวิจัยในแง่ที่เกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนอื่น ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในการศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในประเทศไทยมากขึ้น โดยผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า การศึกษาดังกล่าวนี้นจะเป็นการบุกเบิกในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับนักศึกษาต่างชาติ ซึ่งอาจช่วยให้เกิดแนวทางทั้งในการศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวต่างชาติกลุ่มอื่นในประเทศไทย และแนวคิดในการจัดแผนการบริหารงานเกี่ยวกับนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพา โดยจำแนกประเด็นศึกษาไว้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปในการดำรงชีวิตประจำวันของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพาในบริบทวัฒนธรรมไทย

2. อธิบายวิธีการและกระบวนการในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพาในบริบทวัฒนธรรมไทย

3. การเสนอแนวทางที่สนับสนุนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพาในบริบทวัฒนธรรมไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

1. ได้ทราบถึงสภาพปัญหาทั่วไปในการดำรงชีวิตประจำวันของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพาในบริบทวัฒนธรรมไทย

2. ได้เข้าใจวิถีชีวิตของนักศึกษาชาวจีนในประเทศไทย ในมหาวิทยาลัยบูรพา

3. ได้เข้าใจวิธีการและกระบวนการในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพาในบริบทวัฒนธรรมไทย

4. ได้แนวทางการแก้ปัญหาและแนวทางการสนับสนุนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในบริบทวัฒนธรรมไทย

5. ใช้เป็นแนวทางในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาต่างชาติในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ คือ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเวลา คือ ช่วงเวลาที่นักศึกษาชาวจีนเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยบูรพา ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 จนถึง พ.ศ. 2554

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. สภาพปัญหาทั่วไปในการดำรงชีวิตประจำวันของนักศึกษาชาวจีนในบริบทวัฒนธรรมไทย

1.1 ความคาดหวังของนักศึกษาชาวจีน

1.2 สภาพปัญหาทั่วไปในการดำรงชีวิตประจำวันของนักศึกษาชาวจีน

1.3 การสนับสนุนทางสังคม

2. อธิบายวิธีการและกระบวนการในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพาในบริบทวัฒนธรรมไทย

2.1 วิธีการในการปรับตัวทางวัฒนธรรม

2.2 กระบวนการในการปรับตัวทางวัฒนธรรม

3. การเสนอแนวทางที่สนับสนุนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพาในบริบทวัฒนธรรมไทย

3.1 การเสนอนโยบายที่สนับสนุนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาต่างชาติในต่างประเทศ

3.2 การเสนอแนวทางที่สนับสนุนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การปรับตัวทางวัฒนธรรม (Cultural Adaptation) หมายถึง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ค่านิยม และความคิดเห็น เพื่อดำรงชีวิตประจำวันในสังคมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมใหม่

นักศึกษาชาวจีน (Chinese Students) หมายถึง นักศึกษาที่ถือกำเนิดและมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่กำลังเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

การศึกษาแบบนานาชาติ หมายถึง ความคาดหวังของนักศึกษาชาวจีนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบนานาชาติในช่วงระยะเวลาเรียนในประเทศไทย

การเรียนรู้ภาษา หมายถึง ความคาดหวังของนักศึกษาชาวจีนที่ได้เรียนรู้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษในช่วงระยะเวลาเรียนในประเทศไทย

การประกอบอาชีพ หมายถึง ความคาดหวังของนักศึกษาชาวจีนที่ได้โอกาสประกอบอาชีพในช่วงระยะเวลาเรียนในประเทศไทย

ความสนใจในเรื่องสังคมวัฒนธรรม หมายถึง ความคาดหวังของนักศึกษาชาวจีนที่มีความสนใจในเรื่องสังคมวัฒนธรรมในช่วงระยะเวลาเรียนในประเทศไทย

การใช้ชีวิต หมายถึง ความคาดหวังของนักศึกษาชาวจีนที่ได้ดำรงชีวิตแบบอิสระ และเพิ่มประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในช่วงระยะเวลาเรียนในประเทศไทย

สภาพภูมิอากาศ หมายถึง ความคิดเห็นการดำรงชีวิตในสภาพภูมิอากาศของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

ภาษา หมายถึง ความคิดเห็นการใช้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

ชีวิตประจำวัน หมายถึง ความคิดเห็นในด้านอาหาร ด้านสถานที่อาศัยอยู่ ด้านการเดินทาง ด้านสถานที่ออกกำลังกาย ด้านงานอาชีพ และด้านกิจกรรมบันเทิงที่ตนเองชอบ ของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

ค่านิยม หมายถึง ความคิดเห็นในการเข้าใจค่านิยมของคนไทย การเข้าใจวิถีการทำงานของคนไทย และการแต่งกายแบบไทยของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

การสร้างความสัมพันธ์กับคนไทย หมายถึง ความคิดเห็นในการร่วมกิจกรรมกับเพื่อนคนไทย การคบกับคนไทยต่างเพศ การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนคนไทย และขอความช่วยเหลือจากคนไทยของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

การเรียน หมายถึง ความคิดเห็นในการปรับตัวให้เข้ากับวิธีการสอนแบบไทย การทำบ้านตามที่อาจารย์มอบหมาย และการใช้ทรัพยากรการศึกษาในมหาวิทยาลัยของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

อารมณ์ความรู้สึก หมายถึง ความคิดเห็นในการอดทนความรู้สึกคิดถึงบ้าน และอดทนความเหงาของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

กฎระเบียบ หมายถึง ความคิดเห็นในการเข้าใจและปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

ศาสนา หมายถึง ความคิดเห็นในการเข้าใจและให้ความสำคัญกับความเชื่อ ทางศาสนาของคนไทย

สุขภาพ หมายถึง ความคิดเห็นในการรักษาโรคและได้รับบริการสุขภาพของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง ความคิดเห็นในการปรับตัวตามรูปแบบการเรียนการสอน

วัฒนธรรมประเพณี หมายถึง ความคิดเห็นในการปรับตัวตามวัฒนธรรมประเพณีของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

กิจกรรมสังคม หมายถึง ความคิดเห็นในการปรับตัวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสังคมของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

การคบเพื่อน หมายถึง ความคิดเห็นในการปรับตัวเพื่อคบเพื่อนของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

ดนตรี หมายถึง ความคิดเห็นการยอมรับดนตรีของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนในมหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย